

Ahad Muhtar

Category: Goşgular, Kitapcy, Nukdaýnazar, Poemalar, Türkmen dili, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 22 январа, 2025

Ahad Muhtar

AHAD MUHTAR

Ahad Muhtar, tanyml azərbayjan şahyry, terjimeçi.

(Əhəd Muxtar oğlu Qənbərov; 1937-23.05.1998)

Ahad Muhtar (Ahadulla Kanbarow)

1937-nji ýylda Astara raýonynyň Kokolos posýologynda dünýä inýär. Azerbaýjanyň Pedagogiki institutynyň filologiya fakultetini tamamlayar.

Onuň "Güller açylýar", "Ant iç", "Salam, adamlar" ýaly goşgular kitaplary bardyr. Ahad Muhtar Boleslaw Prusyň "Firon" romanyny, Georgiý Markowyň "Sibir" romanyny (Ýasif Nasyrly bilen bilelikde), Çingiz Abdullaýewiň "Ikiýüzlileriň kanuny" romanyny rus dilinden azərbayjan diline terjime etdi. Ahad Muhtar Orta Aziýanyň kowumdaş halklarynyň edebiýaty bilenem içgin gyzyklanýardy. Ol birnäçe gezek Orta Aziýa respublikalarynda döredijilik saparlarynda bolupdy. Şu ýerde onuň ýazyjy Täşli Gurbanowyň "Sary gül" powestini azərbayjan diline terjime edendigini bellemän geçmek bolmaz. Ol özbek, gyrgyz, gazak, türkmen şahyrlarynyň köp sanly goşgudyr poemalaryny azərbayjan okyjysyna tanyş eden şahyrdyr. Türki diller bir-birine juda ýakyn we düşünmesi aňsadam bolsa, bu dilleriň sözlenişinde, ýazylyşynda birnäçe tapawutlar bar. Şonuň üçin bu dillerden edilen terjimeler edil rus, iňlis dilerinden edilen terjimeler ýaly abyrsyz zähmet talap etmese-de, özüne ýetik kynçylyklary bardyr. Azerbayjanda kowumdaş halklaryň dillerindäki bu kynçylyklary aşmaga çalyşanlaryň biri hem A.Muhtardyr. Onuň diňe özbek şahyrlarından terjime eden goşgularynyň we poemalarynyň sany 11 müňden geçýär.

Terjimeleriniň köpüsi aýratyn kitap görnüşinde neşir edildi:

- * Narmyrat Narzullayew, "Muhabbetden doguldum" ("Gənclik" ("Ýaşlyk") neşirýaty, Baku-1979);
- * Hamid Alymjan, "Seniň doglan gününde" ("Yazıçı" ("Ýazyjy") neşirýaty, 1989).

Ahad Muhtar özbek kowumdaşlarymyzyň iň meşhur şahyrlaryndan biri bolan Jemal Kemalyň eserlerini hem azerbaýjan diline geçirdi. Azerbaýjanyň halk şahyry Bahtyýar Wahapzada Jemal Kemalyň 1989-njy ýylda Bakuda neşir edilen "Güneş çeşmesi" kitabyňyň sözbaşysynda şeýle ýazýar:

"...Men J.Kemalyň eserlerini mümkin boldugyndan dilimize terjime etmek we bu eserlerden ybarat kitap çykartmak pikrine düşdüm. Bu islegimi özbek dilini oňat bilýän galamdaşlarymdan Halyl Ryza we Ahad Muhtara aýtdym. Netijede biz bu çetin, ýöne juda ähmiýetli bir işe başladyk. Bu gün azerbaýjan okyjylarynyň dykgatyna hödürlenlen bu eserler toplumy şol islegimiň miwesidir".

Ahad Muhtaryň doglan gününüň 70 ýyllygyna bagyşlanyp çykarylan "Ýazyjy" atly hususy neşirde ("Oğuz eli" ("Oguz ili") gazetiniň hemaýatkärliginde) Jemal Kemalyň hem merhum azerbaýjanly galamdaşy we terjimeçi dosty barada şeýle ýatlamasy ýerleşdirilipdir:

"Ahad hakynda oňat ýatlamalarym bar. Men onuň bilen Özbegistana geleninde tanyşdym. Soňra men hem iki gezek Bakuda boldum. Ol Daşkende gelende meniň öýüme myhman düşýärdi. Ahad juda gowy adamdy, ussat şahyrdy we mähriban dostdy..."

Hawa, kowumdaş türkmen halklarymyz bilen edebi gatnaşyklarymyz o diýen ýokary derejede bolmasa-da, biziň bir kökden gelýändigimiz üçinmi näme-mi, islendik türkmen halkyň edebiýaty beýleki halkyň edebiýatyndan gözümize ýakyn görünýär. Mysal üçin Fizulyňy, Nesimini biz türkmen şahyry hasaplaýarys. Emma bu iki ägirden bolan söýgüleri, buýsançlary azerbaýjanlaryňky biziňkiden ýokarda bolmasa pes däl. Ýa bolmasa biz Alyşir Nowaýyny türkmen halkynyň taryhyndan we edebiýatyndan aýry göz

öňüne getirip bilmeris. Özbekler bolsa ony biz Magtymgulyny nä derejede ezizleýän bolsak, olaram şondan pes görenok. Jelaledin Rumi, Ýunus Emre biziň üçin nämäni aňladýan bolsa, türkler üçinem şony aňladýar. Bu gün dünýä belli gyrgyz ýazyjysy Çingiz Aýtmadow umumy türk edebiýatyndan saýlanyp öňe çykan iň görnükli ýazyjy bolmagynda galýar. Muňa bolsa gyrgyzlar bilen deň derejede türkmen, özbek, gazak, türk, azerbaýjan halklary hem guwanýar, buýsanýar.

Şu nukdaýnazardan seredip geçmişimizdäki edebi birligi dowam etdirmek we doganlyk halklarymyzyň bir-birine dostlugyny berkitmek kowumdaş bolup durýan bu türkmen, türk, azerbaýjan, özbek, gazak, gyrgyz, tatar, uýgur, başgyrt halklarynyň medeni ýüzi bolan ýazyjy-şahyrlaryň mukaddes borjudyr. Ahad Muhtaryň edebi döredijilik ýoly bolsa, hut bu babatda görelde alarlyk mekdepdur.

Ahad Muhtar aradan çykandan soňra onuň ähli eserleri we terjimeleri ýanyoldaşy Farida hanym tarapyndan tertipleşdirildi. Farida hanymyň aýtmagyna görä, Ahad Muhtar özbek edebiýatynyň görnükli wekillerinden Mir Temir, Şöhrat, Abdylly Arypowa, Zülfiýa, Gafur Gulam, Uýgun, Şükrulla dagylardan hem terjimeleri bar ekeni. Şeýle hem tatar kowumdaşlarymyzdan ýazyjy, publisist Hajy Agaddin Mansurzada “Özbekistanda nämä galdy?” diýen ýatlama kitabynda Ahad Muhtaryň terjimelerinden giňden peýdalanýar. Ahad Muhtar “Bir ilde dokuz kitap” kitabynda özbek halkynyň azerbaýjan edebiýatyna bolan hormatyndan söz açyp şeýle diýýär:

"Men Özbekistanda Nyzamy Genjewi adyny göterýän Daşkendiň Pedagogik institutynyň bardygyny uly hadysa hasap edýärim. Eger bu ýokary okuw jaýyndan çykan müň sany mugallym özbek doganlarymyzyň arasynda ile-güne hyzmat etse, bu özbek ýurdunyň her künjeginde Nyzamynyň perzentleri bar diýmekleigi aňladýar. Olar ussat şahyry öwrenseler, ony ýetişdiren halkynam we ýurdunam söýerler. Hut şu nukdaýnazardan ugur alyp, men hem haýsam bolsa bir instituta iku doganlyk halkyň buýsanjyna öwürülen şahyr Maksud Şeýhzadanyň adyny dakmak isleýärim. Maksud Şeýhzadanyň adyny eşiden we goşgysyny bilem

adam özbek topragynda islendik gapyda güler ýüz bilen garşylanjagyna ynamym bar... Maksud Şeýhzada bütün özbekleriň uçursuz eý görüp okaýan beýik ussatlarynyň biridir. Özbekler ýöne ýere ala-böle diňe şoňa "Ussat" diýenoklar..."

Ahad Muhtaryň özbek kowumdaşlarymyza bolan bu ýakynlygy elbetde özbek halkynyň halkynyň arasynda mynasyp garşylygyny aldy. Bu gün Sabir, Jafar Jabbarly, Mikaýyl Müşfik, Samad Wurgun, Süleýman Rüstem, Mürze İbragimow, Nabi Hazry, Bahtiýar Wahabzada, Jabir Nowruz ýaly şahyrlar göýä azerbaýjan şahyrlary däl-de, özbek şahyrlary ýalydyr. Ahad Muhtaryň öz goşgulary hem özbek diline terjime edilipdir. Özbekistanyň "Ulduz" ("Ýyldyz"), "Gülüstan", "Sowet Özbekistany", "Buhara hakykaty" ýaly birnäçe gazet-žurnallarynda Ahad Muhtaryň eserleri yzygiderli çap edilipdir. Onuň goşgularyny Narmurat Narzullaýew, Safo Oçil we Ihtiýar Ryza özbek diline terjime edipdirler. Asly azerbaýjanly bolan we özbekleriň söýüp okaýan şahyry Ihtiýar Ryza Ahad Muhtaryň ýakyn dosty ekeni. Ihtiýar Ryzanyň hem türki halklaryň edebiýatynyň edebi hyzmatdaşlygynyň gurulmagynda bitiren işleri Ahad Muhtaryňkydan peslär ýaly bolmandyr.

Özbekistanyň halk şahyry Narmyrat Narzullayewiň "Baku ýelleri" goşgusy Ahad Muhtaryň terjimesinde azerbaýjan dilinde şeýle ýaňlanýar:

"Əs, ey külək, vüqarla üfüqlərə qovuş, çat,
Mehrini şəfəq kimi payla sən dosta, yara.
Başlanıb bizim üçün nəğmə dolu bir həyat,
Qanadına al, apar məni də uzaqlara..."

Häzirki wagtda Milli Liderimiz tarapyndan beýleki türki dilli ýurtlar bilen özara doganlyk gatnaşyklarymyzyň has-da güýçlendirilmegine üns berilýän döwürde, edebi hyzmatdaşlygyň gurulmagy we kowumdaş halklarymyzyň edebiýatyndan in gowy nusgalaryny türkmen diline terjime etmek, şol sanda türkmen edebiýatyny beýleki türki dillerde ýaňlandyrmak ýaly asylly işlere öz goşandyny goşmak edebiýatdan baş çykarýan her bir ylymly-bilimli adamyň jana-jan borjudyр.

Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly